

## PRIKAZI NOVIH KNJIGA, ČASOPISA I ZNANSTVENIH SKUPOVA

### REVIEWS OF NEW BOOKS, MAGAZINES AND CONFERENCES

#### 60 GODINA MUZEJA MEĐIMURJA ČAKOVEC, UREDNIK VLADIMIR KALŠAN, MUZEJ MEĐIMURJA, ČAKOVEC 2014., 80 STR.

Jedna od najboljih muzejskih ustanova u sjevernoj Hrvatskoj, Muzej Međimurja u Čakovcu, obilježava 2014. godine 60. godišnjicu svojega osnivanja i rada. U povodu te obljetnice organizirana je prigodna izložba u palači Zrinski čakovečkog starog grada, te izdana knjiga koju je uredio današnji ravnatelj Vladimir Kalšan. Uz Kalšana, pisci priloga u knjizi bili su Branka Marcuš, Maja Žvorc i drugi kustosi Muzeja.

U uvodnom dijelu knjige dat je pregled istraživača povijesti Međimurja, zatim je obrađena tema Međimurja i Čakovca u srednjoeuropskom kontekstu, te tema o Starom gradu kao regionalnom prepoznatljivom simbolu. U drugom poglavlju razrađuje se razdoblje i okolnosti koje su doveli do osnivanja Muzeja Međimurja 1964. godine (osobito uz prinos Aleksandra Schulteisa i Stjepana Leinera), te se prikazuje širenje muzeja u prostore čakovečkoga staroga grada.

Veći dio knjige razrađuje funkcioniranje i značenje Muzeja Međimurja u suvremenim uvjetima. To se odnosi na vrstu i tip muzeja, redovnu muzejsku djelatnost, smještaj muzeja i muzejskih objekata, na institucije u starom gradu u drugoj polovici 20. stoljeća, te na etape razvoja muzejskog prostora i stalnog postava od 1955. do danas. Posebno je dat pregled održanih izložbi, zatim publikacija koje je izdao Muzej, arheoloških istraživanja, te drugih djelatnosti, s posebnim osvrtom na muzejsko-pedagoško djelovanje i muzejske projekte. U posebnom poglavlju razrađene su dugogodišnje djelatnosti na sanaciji objekata staroga grada, zatim kompleksa Sv. Jelene u Šenkovcu i memorijalne kuće slikara Ladislava Kralja Međimurca u Čakovcu. Na kraju knjige dat je popis svih djelatnika Muzeja, te kata-loška informacija o izložbi u povodu 60. godišnjice Muzeja.

Petar FELETAR

#### BRANIMIR BUNJAC: IZ PEPELA ČAKOVEČKE SINAGOGI, ŽIVOTOPIS EVE SCHWARZ, MATICA HRVATSKA, ČAKOVEC 2014., 76 STR.

Povjesničar dr. sc. Branimir Bunjac iz Čakovca objavio je rad značajan za bolje poznavanje povijesti Židova u Međimurju, ali i u Hrvatskoj i Mađarskoj. Potresnu životnu priču čakovečke Židovke Eve Schwarz, Bunjac donosi u obliku razgovora-intervjua, koji temeljito razrađuje sve najvažnije elemente povijesnih prilika u kojima se našla Eva Schwarz tijekom Drugog svjetskog rata, ali i nakon njega. Taj rad šalje i nove poruke o potrebi veće tolerancije i suživotu ljudi različita podrijetla i nazona. Intervju prati i znanstveni aparat, te dokumentarne fotografije.

Bunjac je izračunao da je u Međimurju tijekom Drugog svjetskog rata boravilo oko tisuću Židova, većina onih obitelji koje su godinama živjele i stvarale u međimurskim naseljima, ali i dosta židovskih izbjeglica koji su bježali pred nacističkim progonima. Prema nekim procjenama, rat je nažalost preživjelo tek oko 20 posto članova židovske zajednice u Mađimurju. Nakon stradanja preživjela je i Eva Schwarz koja je rođena u Čakovcu 1927. godine. Ovakav način kako je iznijeta njezina životna priča prelazi u povijest svakodnevice, što omogućuje cjelovitiji uvid u život međimurskih Židova, osobito tijekom Drugoga svjetskog rata.

Kazivanje Eve Schwarz ima veliku dokumentarnu vrijednost, jer je ona odrasla i sudjelovala u važnim događajima i oblicima u životu međimurske židovske zajednice. Naime, ona je unuka Jakoba Schwarza, koji je više od pola stoljeća bio židovski rabin, a njezin otac Ljudevit Schwarz bio je dugo-

godišnji predsjednik Židovske općine u Čakovcu. Pravi progrom Židova u Međimurju, uz ranije deportiranje, uslijedio je 1944. kada su u Međimurje došli nacisti, pa je među prvima uhapšen Ljudevit Schwarz. Eva je uspjela srećom preživjeti Holokaust, pa je nakon rata postala neformalni lider i zagovaratelj preživjelih međimurskih Židova, koji su se raspršili širom svijeta. Zato su njezina sjećanja i važan dokument života i odnosa prema Židovima nakon 1945. godine.

Kako u pogovoru knjige piše prof. Ivan Pranjić, Evi Schwarz nakon izlaska iz logora nije vraćena ni jedna stvar, čak ni goli zidovi njezinoga stana. Doista je malo ovakvih autentičnih svjedočenja o Holokaustu, a o čakovečkim Židovima ono je jedinstveno. Eve Schwarz više nema, ali je Gradsko vijeće Čakovca 2014. povuklo pravi ljudski potez proglašivši još živuću Židovku Evu Nahir, koja je prošla Holokaust, počasnom građankom Čakovca.

Dragutin FELETAR

### CRIS. ČASOPIS POVIJESNOG DRUŠTVA KRIŽEVCI, 15, UREDNICA TATJANA TKALČEC, KRIŽEVCI, 2013, 128 STR.

Odlazak glavnog urednik dr. Ivana Peklića i dolazak odnosno povratak starog urednika dr. Tatjane Tkalčec nije promijenio strukturu časopisa, ali se je kriza odrazila na njegovom obimu, te je ovaj broj po obimu mnogo manji nego prethodni, sli je strukturiran isto kao i prethodni tj. tematski. s temama koje su vezane uglavnom uz Križevce i njegovu okolinu.

Tako je i ovaj broj sastavljen od tri dijela. **Prvi blok** sadrži četiri rada od kojih su tri vezana uz crkvenu baštinu. Tako se Zdenko Balog osvrće na mit o Tricephalosa u crkvi svetog Brcka na Kalniku opisujući likovni prikaz trojednog Boga u toj crkvi i smještavajući ovaj rijedak prikaz Boga kao čovjeka s tri glave s drugim najbližim prikazima, tj. u župnoj crkvi u Murskoj Soboti u Prekomurju. Autor nije samo opisao spomenute prikaze već je dao dubinsku analizu ovog složenog ikonografskog prikaza, ukazujući da ikonografija božanstva s tri glave pripada pretkršćanskom vremenu dakle vremenu starih Slavena koji u som panteonu imaju troglavi lik koji se naziva Triglav ali božanstva s tri glave nalazimo i u drevnim civilizacijama Euroazije. Tri muške glave nalazimo i na stupu srama u Vinici, pa se čini da je troglavo božanstvo bilo vrlo prisutno na našim prostorima.

Zorislav Horvat, jedan od najzaslužnijih istraživača sakralnih i sakralno-profanih građevina na sjeverozapadu Hrvatske, nam je podario vrijednu znanstvenu studiju o augustinskoj crkvi i samostanu koji je nastao vjerojatno krajem 13 stoljeća da bi nakon turske devastacije bio pregrađen u franjevački samostan i napušten krajem 18 stoljeća. Početkom 19 stoljeća grkokatolički biskup preuzeo je kompleks za svoje sjedište a crkva je postala njegova katedrala. Poznati arhitekt H. Bollé obnovio je zatečenu barokiziranu crkvu 1897-1897 godine ali spomenutu crkvu Blažene djevice Marije svakako treba uvrstiti među najstarije crkve augustinaca i može se datirati u 13 st.

Profesor Domagoj Sremić sa sisačke gimnazije obradio je život kanonika Andrije Jagatića koji je rođen 1850. u Luki Desnoj kraj Martinske Vesi i koji je umro u Zagrebu 1901. godine. Radio je velikim žarom na području zagrebačke i sarajevske biskupije kroz živu i pisanu riječ među pukom. Bio je karizmatičan pa je veliku pažnju posvetio i župi u Martinskoj Vesi razvijajući pobožnost Presvetog Srca Isusova a značajna je njegova aktivnost kao urednika zagrebačkog *Katoličkog lista*.

Pažnje vrijedan je rad mlade Nkoline Matočec iz Đurđevca koja je na posve novi i inovativni način analizirala Križevačko spravišće ukazujući da se u ovoj manifestaciji skriva borba urbanog i ruralnog, tradicionalnog i suvremenog, odnosno susret, sukob i pomirenje križevačkih purgera i kalničkih šljivara. Autorica se je potrudila dati presjek kroz povijest Križevačkog spravišća i njegove manifestacije-

**Drugi blok** sadrži proširene referate iznesene na Znanstvenom skupu "Narodni pokret 1903 i njegovo nasljeđe" koji je održan u Križevcima u organizaciji Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad Koprivničko-križevačke županije Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti ali i povišnog društva u Križevcima. Obrađeni su razni aspekti ovog značajnog pokreta koji je zahvatio

čitavu Hrvatsku i koji je doveo do odlaska bana Khuen Héderváryja iz Hrvatske, čime je Hrvatska ušla u razdoblje političke nestabilnosti i stranačkih sukobljavanja. Dr. Tihana Luetić iz Akademije iznijela je svoje spoznaje o studentima zagrebačkog fakulteta u Narodnom pokretu 1903 kojim prilikom je pogažena sveučilišna autonomija a odlaskom i ojačao značaj omladine u političkoj životu Hrvatske.

Dvadeset studenata izgubilo je svoje stipendije a mnogi su bili zatvoreni ili globljeni, a dio tih studenata nastavio je svoje studije u Pragu.

Mr. sc. Đuro Škvorc iz Križevaca detaljno je prikazao na temelju dostupnih izvora i literature te župnih spomenica Narodni pokret u potkalničkom kraju 1903. Bunt je smiren uz pomoć vojske i oružništva a na sudu u Bjelovaru i Varaždinu podignuta je prema sastavljenoj tabeli 263 optužnica protiv buntovnika katoličke i pravoslavne vjeroispovijesti. U radu je izvršena rekonstrukcija vrlo burnih događanja na križevačkom području u do sada nepoznatim detaljima. Mira Kolar-Dimitrijević dala je sveopći pregled narodnih pokreta u križevačkom kotaru 1903 godine uz tvrdnju da je taj pokret indirektno potaknuo Stjepan Radić, koji užasnut teškim posljedicama sukobljavanja žandarmerije i buntovnika nikada više nije posegnuo za borbenim metodama, opredijelivši se u daljem svojem radu gotovo isključivo na parlamentarnu i medijsku borbu.

Zanimljiva događanja u bjelovarsko-križevačkoj županiji i njenom središtu Bjelovaru obrađuje mr. Željko Karaula potvrđujući da je ovaj pokret zahvatio gotovo svako mjesto u županiji pa je zbog sudjelovanja u pokretu bio zatvoren i župnik Ian Nepomuk Jemeršćić Grubišnopoljski, koji je događanja u 1903. opisao i u svojoj memoarskoj knjizi "Bez slobode". (Ljubljana 1906). Karaula je obradio oba vala političkih demonstracija na području županije (proljetni i zimski) a rekonstruirana je i negativna uloga velikog župana Milutina Kukuljevića Sakcinskog koji je usprkos svog ilirskog porijekla u 1903. žestoko zastupao interese mađaronske vlade.

Po prvi puta u našoj historiografiji analizirano je stanje u gospodarstvu Hrvatske i Slavonije u vrijeme Narodnog pokreta uz isticanje zaostajanja seljaštva u Hrvatskoj za općom modernizacijom uslijed naslijeđenih i neriješenih gospodarskih problema. U spomenutom radu dr. sc. Hrvoje Petrić dovodi u korelaciju ekonomske i političke cikluse što je prvi takav pristup u analizi jednog političkog pokreta koji je zahvatio gotovo čitavu Hrvatsku. Kod analize stanja u Bjelovarsko-križevačkoj županiji dr. Petrić se je poslužio radom Milivoja Ređepa, Miroslava Žougaja, Ksenije Vuković o agrarnim odnosima i agrarnoj proizvodnji u županiji, što bi se možda moglo nadopuniti konkretnim navodima iz novina.

Vrlo lijep rad objavio je Domagoj Sremić iz sisačke gimnazije baveći se načinima utjecaja prof. Antuna Radića na prosvjećivanje seljaštva u Hrvatskoj, čime je bila pripremljena osnova za osnivanje Hrvatske pučke seljačke stranke braće Radić 1904. godine. Vrlo detaljno Sremić analizira načine djelovanja Antuna Radića dokazujući na njegovoj biografiji da je Antun Radić nedvojbeno jedna od najznačajnijih osobnosti hrvatske političke i kulturne scene s kraja 19. i početka 20 stoljeća.

Muzealac križevačkog muzeja prof. Ozren Blagec detaljno je obradio optužnicu protiv 263 seljaka s područja općine Sv. Petar Orehovec iskoristivši dokument za rekonstrukciju bune, ali i ukazivanjem na težak socijalni i gospodarski položaj seljaka koji su bili u 61 % nepismeni, opterećeni brojnomo djecom i velikom neimaštinom koja je vladala u potkalničkim selima koja su usprkos željeznice Mađarska - Rijeka i dalje bili izolirani od tržišnih tokova.

U **trećem bloku** Tanja Baran je prikazala 5. susret hrvatskoga duhovnog književnog stvaralaštva "Stjepan Kranjčić" u Križevcima koji je održan 7. prosinca 2013., te Drugi susret hrvatskog dječjeg duhovnog stvaralaštva iste udruge održane 17. travnja 2013.

Izvješće o radu Povijesnog društva Križevci u 2013. napisao je predsjednik društva Ratislav Matić navodeći 13 spomena vrijednih susreta, predavanja i putovanja koji u svakom slučaju obogaćuju članove ovog relativno malenog društva koje vrijedno radi na promociji povijesne baštine križevačkog kraja.

**FRANJO MARTINEZ: PUTOVANJA GORNJEG MEĐIMURJA. PUTOPIJNI PRIRODOSLOVNO-POVIJESNI PRIKAZ, MATICA HRVATSKA, ČAKOVEC, 208 STR.**

Umirovljeni profesor biologije iz Čakovca, Franjo Martinez, napisao je još jednu putopisnu knjigu. Nakon što je prikazao geografsko područje oko gore Ivanščice (gdje je i rođen), prihvatio se opisa još jednog arkadijskog kraja – Gornjeg Međimurja. Znanstveno-popularnim tekstom Martinez prati neupitne prirodne i spomeničke ljepote međimurskih gorica od Čakovca do Štrigove. Uz to je dodao i pomno birane fotografije koje dočaravaju taj prirodni raj sjeverozapadne Hrvatske. Urednici knjige su prof. dr. sc. Stjepan Hranjec i Tomo Blažeka, a recenzenti prof. dr. sc. Dragutin Feletar i dr. sc. Darinka Kiš Novak.

Martinez je izravni povod za pisanje ove knjige našao u svojoj radnoj biografiji: bio je više godina nastavnik i ravnatelj Osnovne škole u gornjomeđimurskoj Selnici. On je putopisni prikaz Gornjeg Međimurja razdijelio na putovanje kroz nekoliko glavnih putnih smjerova. U poglavlju Sjeverni cestovni smjer prikazane su prirodne vrijednosti, kulturno-povijesni spomenici i ljudi naselja Mačkovec, Žiškovec, Štrukovec, Zebanec, Selnica, Hlapičina, Sveti Martin na Muri, Jalšovec i povijesna Štrigova. U poglavlju Jugozapadni cestovni smjer Martinez pripovijeda o Nedelišću, Dunjkovcu, Pretetincu, Trnovcu, Črečanu, Macincu, Badličanu, Stanetincu, Preseki, Svetom Urbanu u Leskovcu. U poglavlju Središnji cestovni smjer prikazani su Šenkovec, Ksajpa, Brezje, Mali Mihaljevec, Sveti Juraj na Bregu, Vučetinec, Frkanovec, Zasadbreg, Dragoslavec, Vukanovec, Vugrišinec, Prekopa, Železna Gora, Grabrovnik, Banfi i Tkalec. Poglavlje Pokrajnji cestovni smjer donosi opise Gornjeg Mihaljevca, Bogdanovca, Tupkovca, Rima, Slakovca, Okruglog Vrh, Dragoslavec Sela, Gornje Dubrave, Prhovca i Martinuševeca. Konačno, u poglavlju Poprečni cestovni smjer Martinez je prikazao bioraznolikost i karakteristike gornjomeđimorskog kraja na smjeru Zasadbreg – Frkanovec – Pleškovec – Vučetinec – Okrugli Vrh – Dragoslavec Selo – Gornji Kihaljevec – Gornja Dubrava – Badličan – Preseka.

Osobita vrijednost knjige su prikazi bioraznolikosti Gornjeg Međimurja, zatim su prikazani elementi održiva razvoja, a data je i tablica broja stanovnika svih naselja Gornjeg Međimurja 1948., 2001. i 2011. godine. Priložen je i poduži popis važnije literature, te kazalo vlastitih imena i geografskih naziva koji se spominju u knjizi. U pogovoru knjige, rezentent Dragutin Feletar je napisao da "Martinez svoja putopisna snatrenja o Gornjem Međimurju piše ponajprije srcem i neizmjernom dozom nostalgije, a potom i kao prirodoslovac i putnik koji u prirodi i ljudima vidi ono najljepše".

Petar FELETAR

**GOLUBOV ŽIVOT U STIHU I PROZI. IVAN GOLUB: OBIČAN ČOVJEK. ZAGREB, NAKLADA LJEVAK, 2013. IVAN GOLUB: POHOD MILOSTI: IZABRANE PJESME. PRIR. TONKO MAROEVIĆ. ZAGREB, ŠKOLSKA KNJIGA-KRŠĆANSKA SADAŠNJOST, 2013.**

Tijekom 2013. godine Ivan Golub je objavio dvije velebne knjige, i to ne samo opsegom, nego i značenjem. Prva od njih, *Običan čovjek*, koja broji preko 800 stranica, predstavlja autorov osvrt na vlastiti život, a druga, *Pohod milosti*, koja također broji preko 800 stranica, predstavlja izbor iz njegovog pjesničkog opusa, koji je načinio vrsni poznavatelj hrvatskog pjesništva Tonko Maroević. Sam je Golub na književnoj večeri upriličenoj njemu u čast u Koprivnici 12. travnja ove godine za te dvije knjige komentirao da prva predstavlja njegov život kroz prozu, a druga kroz stihove. I zaista je tako.

U knjizi *Običan čovjek* Golub, naime, govori o vlastitom životu od rođenja 1930. do 2010. godine, kada je proslavio svoju osamdesetogodišnjicu. Počevši s djetinjstvom u rodnom Kalinovcu, knjiga dalje na načelnoj razini slijedi kronologiju njegova života sve do suvremenosti. No, osnovna životo-

pisna nit isprepletena je mnogobrojnim digresijama. U tom svojevrsnom pregledu vlastitog života, Golub se vodio najviše sjećanjima, ali knjiga osim memoarskog pripovijedanja sadrži i pjesničke sastavke, prozne crtice, esejističke ulomke, znanstvene rasprave, teološke diskusije, pisma, bilješke, anegdote i živi govor, a u dva bloka donosi se i pedesetak Golubovih fotografija. Ovakva raznorodnost diskursnih formi možda je bila i neizbježna jer kako drugačije odzrcaliti sve aspekte osobnosti u kojoj su se ujedinili svećenik, književnik, teolog, bibličar, povjesničar kulture, sveučilišni profesor i esejist, a neki bi rekli i mistik. S druge strane, knjiga izabranih pjesama *Pohod milosti* također na neki način također daje presjek Golubova života jer je i u tim stihovima na neki način sadržan njegov život.

Kako sam o objema Golubovim knjigama već napisao detaljnije osvrt u svojoj knjizi *Nuspojave čitanja*, neću ovdje sve to ponavljati, već ću – informacije radi i na zamolbu urednika – ovdje navesti samo osnovne podatke o knjigama kako bi se i čitatelji *Podravine* s njima upoznali.

Dajući svojevrsan osvrt na svoj život, Golub u knjizi *Običan čovjek* na sebi svojstven način evocira osobe, mjesta i događaje iz svojeg bogatog života započetog u Kalinovcu, a nastavljenog najmanje u Zagrebu i Rimu, te drugdje gdje je povremeno predavao i gostovao kao istaknuti teolog, povjesničar kulture i književnik. No, osim tih više-manje poznatih biografskih podataka, u knjizi pronalazimo i one do sada manje ili uopće nepoznate, koji su mu, kako navodi, i bili dodatan motiv da se prihvati pisanja ovakve knjige: "U izboru [što će uvrstiti u knjigu] pak sam se vodio stavom, da napišem ono, što više onoga što je samo u meni zapisano, i ako ne bude u ovom mojem životopisu napisano, ostatak će nenapisano". Tako iznosi mnogobrojne detalje o privatnom i profesionalnom životu koji do sada nisu bili poznati široj javnosti. Ti se podaci kreću od toga što obično kuha za večeru, do toga koje je početničke radove, gdje i zašto objavio pod pseudonimom. No, iznosi i mnogo dramatičnije (ne)zgode, kao npr. dvije kada je gotovo izgubio život. Nije manje zanimljiva niti zgoda kada se kao bogoslov kroz kukuruz probio do blaženog Alojzija Stepinca u njegovu kućnom pritvoru, ili kada se nepozvan *prošvercao* na otvaranje Drugog vatikanskog koncila u Rimu. Mnogo prostora posvećuje svojoj obitelji, ali i svojim knjigama i istraživanjima. Otvoreno govori i o profesionalnom životu, u kojem je susretao mnoge istaknute domaće i svjetske ličnosti iz crkvenog i svjetovnog miljea. U svakom slučaju, ovo je knjiga koja daje novo svjetlo na Golubov život i djelo, ali i okolnosti u kojima su se odvijale.

Knjiga *Pohod milosti*, s druge strane, kako sam najavio sadrži izbor iz cjelokupnog Golubova pjesničkog stvaralaštva. Afirmirajući se kao teolog i kulturni povjesničar još sredinom 1960-ih, u književni život ulazi tek krajem 1970-ih, i to, kako je Maroević u pogovoru zapisao, "na mala vrata". Naime, zajedno sa kalinovečkim sumještanim, slikarom Ivanom Lackovićem Croatom, Golub 1978. objavljuje dvojezičnu hrvatsko-talijansku poetsko-grafičku mapu *Maximus in minimis*, u čast renesansnog minijaturista Jurja Julija Klovića. Iste godine u časopisu *Formu* objavljuje možda i svoje najbolje i najpoznatije djelo, kajkavsku poemu *Kalnovečki razgovori*, koju je godinu potom objavio i kao samostalno izdanje. Slijedila je još jedna biografska poema *Strastni život* (1983) na hrvatskom i ruskom jeziku, posvećena Jurju Križaniću, također kao dio grafičko-poetske mape s Lackovićem.

Zanimljivo je da je Golub u to vrijeme, štoviše i prije tih objavljenih uradaka, imao i praktički gotovu zbirku stihova na standardnom jeziku, nastalu između 1950. i 1970. godine, no njome nije izlazio u javnost, očito procijenivši kako je bolje pričekati duhovnom pjesništvu sklonija vremena. Nakon još jedne poeme, *Trinaesti učenik* (1985), Golubovu *poetsku teologiju* u pravom je svjetlu konačno predstavila zbirka *Izabrana blizina* (1988). Stoga i ne čudi da ju je Maroević, jednako kao i *Kalnovečke razgovore* koji su amblematski za zavičajnu liniju Golubova pjesništva, u cijelosti uvrstio u izabrane pjesme. Zbirke koje su slijedile, sada i u novim (povoljnijim) društveno-političkim okolnostima, jedna za drugom potvrđivale su vrijednost Golubova poetskog pisma.

Prva od njih bila je zbirka *Trag* (1993), nakon koje je slijedila nagrađivana i dotiskivana zbirka *Oči* (1994, 1995). Do tada najopsežnija zbirka bila je *Molitva vrtloga* (1996). Svojevrsno skretanje u novom pravcu predstavljala je zbirka *Ultima solitudo personae / Lice osame* (1997), objavljena kao dvojezično hrvatsko-latinsko izdanje, s dominantnom temom osamljenosti, pisana u kratkoj, gotovo haiku formi. Dvojezična je bila i zbirka *Peregrino / Hodočasnik* (1998), pisana hrvatskim i španjolskim



skim jezikom zbog sudjelovanja na međunarodnom natjecanju za mističku poeziju, gdje je bila među finalistima. U zbirci *Moji Božići* (1998) Golub je okupio uglavnom do tada objavljene, iako ima i neobjavljenih, pjesničke, ali i prozne sastavke o Božiću. Slijedila je zbirka *Dušom i tijelom* (2003), čiji su pojedini dijelovi također bili među najboljima na međunarodnom natječaju za mističku poeziju, a zbirka *Nasmijani Bog* (2009) najopširnija je do tada. Najnovija objavljena zbirka prije izlaska izabranih pjesama bila je *Sijač radosti* (2012).

Izbor iz svih spomenutih izdanja, osim iz prvih dviju poema posvećenih Kloviću i Križaniću, pronalazimo u ovome obimnom svesku, koji osim spomenutog Maroevićeva pogovora – koji je ustvari studija o Golubovu pjesništvu – sadrži i vrlo informativnu bilješku o Golubovu životu, pregled njegove svećeničke i sveučilišne djelatnosti, popis nagrada, odličja i sličnih priznanja koja je do sada Golub primio te izabranu bibliografiju Golubovih djela (književnih i neknjiževnih knjiga, rasprava, članaka i ogleda, rukoveti pjesama u časopisima, uglazbljenih pjesama i filmskih scenarija).

No, knjiga donosi i neka iznenađenja, kao što su izbori iz pjesničkih ciklusa do sada objavljenih samo po časopisima, ili čak i iz rukopisa. U tom smislu, ovaj svezak predstavlja sve modalitete Golubova pjesničkog opusa od najranijih do najrecentnijih radova te s obzirom na to, ali i na opširnost i pogodnost Maroevićeva izbora, može poslužiti kao uvjerljiv prikaz Golubova pjesništva. Pjesništva koje je nasuprot ispraznosti i besmislenosti života te disocijaciji čovjeka i Boga – što je naglašavala većina poetičkih pravaca hrvatskog pjesništva druge polovice 20. stoljeća – tiho i nenametljivo svjedočilo puninu života te pomirenje s Bogom, u čemu je pronašlo i smisao života (i pjesništva). Pritom je nadišlo kako stereotipe duhovnog, tako i dijalektalnog pjesništva, kojim korpusima nedvojbeno dijelom pripada, a pokazalo se i kao specifikum u kontekstu hrvatskog pjesništva uopće. Kako prije pedesetak godina kada su nastale prve Golubove pjesme, tako i danas.

Mario KOLAR

## HRVATSKI KAJKAVSKI KOLENDAR 2014., MATICA HRVATSKA, ČAKOVEC, 2014., 468 STR.

Novo izdanje Hrvatskog kajkavskog kalendara za 2014. godinu nastavlja dugu tradiciju izdavanja narodnih kalendara u Čakovcu. Već krajem 19. stoljeća ovdje izlazi omiljena narodna knjiga Međimurski kalendar, a 1969. tu je pokrenut i Kajkavski kalendar (onaj za 1972. je zabranjen i dijelom spaljen). Agilna čakovečka Matica hrvatska, pod uredništvom prof. dr. sc. Zvonimira Bartolića, 1993. pokreće ponovno izdavanje Hrvatskog kajkavskog kalendara, koji izlazi i danas. Nakon smrti prof. Bartolića, uređivanje preuzimaju prof. dr. sc. Stjepan Hranjec i prof. Ivan Pranjić. Godište kalendara za 2014. uredili su prof. Hranjec i Tomo Blažeka. Usprkos svemu, kalendar izlazi još uvijek u visokim nakladama i vrlo je omiljeno štivo u međimurskim obiteljima.

Po tradiciji, kalendar na početku donosi kalendar po mjesecima i danima s naznakom svih blagdana i s narodnim katoličkim imenima. U svakom broju u kalendaru surađuje iznimno velik broj suradnika. Teme su pisane kratko i zanimljivo, laganim stilom i u pravilu su ilustrirane fotografijama ili crtežima. Na kraju se objavljuje veći broj beletrističkih radova, koje pišu učenici, ali i sve veći broj hrvatskih pjesnika i pisaca iz kajkavskih krajeva. U broju za 2014. objavljeno je čak 63 priloga, te 30 literarnih radova.

Izbor tema vrlo je šarolik i rekli bismo da "pokriva" sve segmente života i interesa čitatelja. Na početku broja za 2014. uvrštene su kratke povjesnice župa koje su osnovane u Međimurju 1789. (225. godišnjica), a autori su Pavao Markač, Anđela Frančić, Vladimir Kapun, Mato Vonić, Mirko Pilaj, Stjepan Hranjec, te pokojni povjesničari Anđela Horvat i Rudolf Horvat. Obilježene su i druge značajnije obljetnice, a autori su Katarina Bajuk, Ivica Puškadija, Ivan Hramija Hans, Josip Bajuk, Tomo Blažeka, Eduard Vargović, Pavao Jurinec, Vilko Šercer i Vladimir Kapun. Slijedi poglavlje povijesne

teme uz zanimljive napise Josipa Bajuka, Matije Milasa, Klaudije Đuran, Željka Pospiša, Branimira Bunjca, Lojza Buturca, Stjepana Blagusa, Josipa Črepa i Vladimira Pletenca. U rubrici Ljudi, događaji i sudbine pišu Franjo Martinez, Anto Lončarić, Ivana Mikec, Martin Mihaldinec, Juraj Matunci, Mladen Genc i drugi. U poglavlju Prirodoslovlje javljaju se Dunja Horvat, Vladimir Miholek, Franjo Martinec i Josip Črep, a u rubrici Kulturološke teme Tomo Blažeka, Danijel Šantalab, Vera Zemnić, Ivica Jembrih, Ladislav Radek, Petrana Sabolek, Biserka Težački Kekić i Stjepan Hranjec. Putositnice su objavili Martin Lukavečki, Ivica Jembrih i Dunja Hrvatin, a Folklorne teme Dragica Karolina Šimunković, Lidija Bajuk, Josip Janković, Tomi Blažeka i Gordana Marta Matunci. O gospodarstvu pišu Đuro Horvat i Tomo Blažeka, prikaze i osvrtne objavljuju Tomo Blažeka i Stjepan Hranjec, a in memoriam preminulim suradnicima napisali su Dragutin Feletar i Đuro Bel. Pjesme i kraće prozne radove objavili su Maja Horvat, Lea Carović, Klaudija Vrbičić, Martina Kolarić, Anka Anstazija Balent, Anica Barković, Đuro Bel, Kristijan Čurila, Božica Drakulić, Goran Gatalica, Božidar Glavina, Stjepan Graš, Marija Hunjadi, Ljubica Ilijaš, Branka Jagić, Josip Janković, Katarina Jovan, Đorđe Klisurić, Ljubica Kolarić Dumić, Spomenka Marciuš, Ana Mikelec Gotal, Barbara Močnik, Damir Pilko, Vinko Rojko, Barbara Turk, Magdalena Vlah Hranjec, Josip Vrček Peharček, Vlado Vukelić i Vera Zemunić.

Usprkos prodoru bezbrojnih informacija s drugih medija, Hrvatski kajkavski kolendar i dalje obavlja svoju osnovnu namjenu – prosvjećivanje naroda.

Dragutin FELETAR

### **MARINA NJERŠ: ZABLENI ZVONI – DJELIĆI BAŠTINE PETERANCA, BALTAZAR, KOPRIVNICA, 2013., 72 STR.**

Udruga žena Peteranec, koja se godinama brine o očuvanju narodne etnografske baštine u tom mjestu, bila je nositelj izdanja knjige njezine članice prof. Marine Njerš pod naslovom "Zabljeni zvoni". Knjiga je važan prinos poznavanju i bilježenju običaja i baštine naselja Peteranec kraj Koprivnice, o kojoj temi je dosad pisano vrlo malo. Iako je autorica profesorica matematike, ona je ovu etnološku temu napisala s puno pažnje, dobrim izborom tema i kazivača, te razumljivim stilom i uz izbor valjanih ilustracija.

U predgovoru knjizi, etnologinja Vesna Peršić Kovač piše da je ova "knjiga zbirka uspomena iz djetinjstva i mladosti kazivača i suradnika iz Peteranca, koja čitateljima prenosi izgubljeni duh vremena i opisuje danas već gotovo potpuno zaboravljen način obavljanja pojedinih poslova, običaje, vjerovanja i epizode iz društvenog života mjesta". Sama autorica, pak navodi da su ovi "zapisi koje vam poklanjam na čitanje samo dio etnološke povijesti mojeg Peteranca. Pokušala sam zapisati običaje, vjerovanja, zanimljivosti iz života mještana Peteranca tijekom prve polovice 20. stoljeća".

Prvi dio knjige odnosi se na razradbu običaja u Peterancu tijekom godine. Dobar dio tih običaja su vjerskoga karaktera (vuzmeni, bočićni, tijelovski itd.), ali i iz seoske svakodnevice (svadbeni i drugi). Posebno detaljno, s dobrim ilustracijama, razrađeni su svadbeni običaji, a slijede i zapisi o životu u braku, o rođenju, krštenju i ispraćaju pokojnika. Autorica donosi i osnovne podatke o starinskoj podravskoj hiži, o njezinu pokućstvu i opremi, govori i o selskoj kuhinji i narodnim receptima, te o goricama i kleti.

Posebna tema je hrvatska peteranska narodna nošnja, koja se u nekim elementima razlikuje od nošnji iz susjednih podravske naselja. Razrađeni su svi elementi nošnje, a naglašena je važnost specifičnog peteranskog veza i izrade filea, kao i uloge selskih tkalaca. Na kraju je poglavlje o specifičnostima peteranskih dječjih (i ostalih) igara, zatim plesova i pjesama. Neke od poznatih pjesama iz ovoga naselja autorica donosi u cijelosti. Ova knjiga može biti važan poticaj za temeljita znanstvena istraživanja preboga podravske hrvatske narodne baštine.

Petra SOMEK

**MARIO KOLAR: NUSPOJAVE ČITANJA, DRUŠTVO HRVATSKIH KNJIŽEVNIKA – PODRAVSKO-PRIGORSKI OGRANAK, KOPRIVNICA, 2014., 240 STR.**

Dobivši književnu nagradu "Ivan Vitez Trnski", dr. sc. Mario Kolar objavio je knjigu kritika, prikaza i osvrtu pod naslovom Nuspojave čitanja. Ova knjiga afirmira mladog autora ne samo kao vjernog kroničara književnih zbivanja i izdanja, nego i kao vrsnog književnog kritičara, struke koja je gotovo nestala s hrvatske kulturne scene. Urednica knjige je književnica Enerika Bijač. Ističemo da je dr. Kolar vrijedan suradnik i časopisa Podravina i član njegovog uredništva. Za ovu knjigu Kolar je dobio i prestižnu nagradu hrvatskih književnih kritičara "Julije Benešić".

Kolar u svojoj prvoj knjizi kritika i osvrtu obrađuje različite teme, ali se u pravilu radi o komentarnim izdanjima knjiga. Tako piše o četrdesetljetnici časopisa Kaj, o knjizi Marina Potrke "Stvaranje književne nacije – oblikovanje kanona u hrvatskoj književnoj periodici 19. stoljeća", knjizi Denisa Peričića "Netopir i črni ljudi: prvi roman o zamaskjeranom revanžeru", knjizi Zvonka Kovača "Domovinski eseji – rasprave, ogledi i kritike o domaćim autorima i temama", te antologiji Cvjetka Milanje "Hrvatsko pjesništvo 1900.-1950. – pjesništvo hrvatske moderne".

U nastavku Kolar daje prikaz knjige Pere Budaka "I norija je meštija – humoristički roman", Pavla Pavličića "Petnaest riječi – rasprave o hrvatskoj književnosti", akademika Viktora Žmegača "Prošlost i budućnost 20. stoljeća – kulturološke teme epohe", te nekih knjiga lokalnih sjevernohrvatskih tema. Tako piše o spomenici "Knjižnice i čitaonice grada Koprivnice 1650.-2010.", zatim o izdanju štrigovskog Državnog arhiva "Kulturno-prosvjetno društvo Zrinski Čakovec", knjizi Vida Baloga "Hrvatska bajoslovlja" (o mitologiji Prekodravljia), sabranim djelima Frana Galovića (pod uredništvom akademika Milivoja Solara), pjesničkoj zbirci Zdravka Seleša iz Đurđevca "Snovi i sjene – Senje i tenje – Songoj kaj ombroj", o Koprivničkom književnom godišnjaku za 2012. godinu, knjizi Jože Skoka "Garestinski hortus verbi – varaždinska književna hrestomatija", knjizi Božice Jelušić "Čišćenje globusa – mala obiteljska kronika" (o obitelji Trezić), zbirci Enerike Bijač "Književne refleksije", knjizi Mire Kolar Dimitrijević "Mihovil Pavlek Miškina do 1935. godine", zbirci mladog koprivničkog književnika Marka Gregura "Peglica o Prosincu, posthumno izdanoj knjizi slikara Ivana Večenaja "O životu u Goli kroz dvjesto godina", o pretisku znamenite knjige "Pročertva na vse svetke celoga leta skup složena vu horvatskom jeziku na svetlost van dana po Stefanu Foky" itd.

Kolar se pokazuje kao vrstan poznavatelj recentne hrvatske književnosti, a posebice stvaralaštva akademika Ivana Goluba. Iscrpno je pisao o nekoliko knjiga Ivana Goluba: "Sijač radosti", "Običan čovjek", "Pohod milosti" i "Suze i zvijezde". Osobito elokventno ocjenjuje knjigu akademika Milivoja Solara "Kritika relativizma ukusa", a piše i o knjizi Nikole Miličevića "Kritike i polemike", Pavla Pavličića "Vrijeme u pjesmi", Asa Briggsa i Petera Burkea "Socijalna povijest medija", a prikazao je i dokumentarnu knjigu "Bibliografija hrvatskih književnih časopisa 20. stoljeća".

Dragutin FELETAR

**OSNOVNA ŠKOLA MOLVE, UREDNIK IVAN JAKOVIĆ, OSNOVNA ŠKOLA MOLVE, MOLVE, 2014., STR. 143.**

Povodom 189 godina školstva u Molvama, 50 godina od izgradnje sadašnje školske zgrade u Molvama i uz proslavu Dana škole 2014. godine, u svibnju iste godine objavljena je knjiga *Osnovna škola Molve* urednika Ivana Jakovića u izdanju Osnovne škole Molve. Osim školskog ravnatelja Ivana Jakovića, u izradi monografije surađivala je i profesorica hrvatskog jezika Marija Halaček.

Knjiga se sastoji od sedam poglavlja: *Razvoj školstva u Molvama i okolici, 50 godina u novoj školskoj zgradi, Područna škola Repaš, Područna škola Medvedička, Područna škola Gornja Šuma, Osnovna škola Molve u 21. stoljeću te Župa i općina Molve*. U predgovoru urednik navodi povode pisanja monografije, njenu svrhu, ulogu škole i učitelja kroz povijest te se zahvaljuje svima koji su na bilo koji način surađivali sa školom.



Prvo poglavlje donosi kratak povijesni pregled Molva u čijem kontekstu se objašnjava pojava i razvoj školstva u Molvama od prvih pisanih tragova o postojanju škole u Molvama 1674. godine u knjizi "Građa za povijest školstva u Hrvatskoj" do školske godine 1960./1961. kroz navođenje imena učitelja i gradnje školskih zgrada. Kraj poglavlja donosi popis službujućih učitelja od 1944. do 1963. godine te popis ravnajućih učitelja i ravnatelja do 1963. godine.

Drugo poglavlje donosi kronološki prikaz najvažnijih događaja u Osnovnoj školi (OŠ) Molve od školske godine 1964./1965. kada je započela nastava u današnjoj školskoj zgradi pa sve do školske godine 2012./2013. Tako se kroz navedeno razdoblje navodi broj učenika, imena učitelja, neke povijesne okolnosti, obilježavanje manifestacija, izleti, uspjesi unutarškolskih aktivnosti te aktivnosti udruga, vrtića i područnih škola koji su tada pripadali OŠ Molve. Kraj poglavlja donosi popis učitelja zaposlenih u OŠ Molve od 1964. godine te popis ravnatelja od 1963. godine.

Treće poglavlje tiče se Područne škole (PŠ) Repaš, a obrađuje okolnosti pod kojim je utemeljena, navodi učitelje koji su službovali u školi te povijesne okolnosti pod kojima se odvijala nastava. Kraj poglavlja donosi popis službujućih učitelja u PŠ Repaš od utemeljenja do danas. Ista struktura prisutna je u četvrtom poglavlju koje se tiče PŠ Medvedička te petom poglavlju koje se tiče PŠ Gornja Šuma.

Predzadnje poglavlje koje se bavi Osnovnom školom Molve u 21. stoljeću donosi na hrvatskom i engleskom jeziku osobnu kartu škole, odnosno broj odjela i djelatnika te najvažnije izdvojene događaje. Nakon toga daju se osnovne informacije o školi plivanja, humanitarnom djelovanju OŠ Molve, blagoslovu na početku i kraju školske godine, napredovanju u zvanje mentora i savjetnika pojedinih učitelja, himni OŠ Molve, obiteljskoj olimpijadi, Kulturno-umjetničkom društvu (KUD) Molve koje je jedno vrijeme bilo dio OŠ Molve, manifestaciji "Vuzem je došiel", suradnji Molvarskog likovnog kruga (MLK) i OŠ Molve i galeriji Marijan Jakubin kao dijelu PŠ Medvedička. Daljnji dio poglavlja govori o izdavaštvu OŠ Molve, nabrajajući kronološkim redom izdane brošure, učeničke radove i školske listove od 2004. do 2014. godine. Nadalje se dobiva i uvid u stručne ekskurzije učenika te stručna putovanja učitelja od 2000. do 2013. godine. Nakon toga govori se o uključenosti OŠ Molve u međunarodni projekt "Comenius", uvođenju e-dnevnika u molvarsku školu, a zatim su kronološkim redom nabrojena državna natjecanja, smotre i nagrade u razdoblju između 1996. i 2013. godine. Posljednji dio poglavlja odnosi se na *Zlatnu knjigu*, odnosno trajan spomen na najbolja učenička postignuća u ocjenama i natjecanjima u razdoblju između 2000. i 2013. godine.

Posljednje poglavlje donosi povijesne podatke o crkvi Uznesenja Blažene Djevice Marije, kapelici Majke Božje Molvarske, istoimenom čudotvornom kipu, kipu svete Filomene te povijesne podatke o naselju Molve. Zadnji dio poglavlja napisala je Marija Halaček, a donosi na hrvatskom i engleskom jeziku misiju, viziju i cilj OŠ Molve.

Ova je knjiga svakako značajna za povijest molvarskog školstva, koje je do sada samo fragmentarno tematizirano u knjigama koje su se bavile različitim aspektim povezanim s Molvama i njihovom prošlošću. No, unatoč velikom trudu koji su uložili autor i njegovi suradnici, moramo primijetiti kako im se potkralo i nekoliko pogrešaka. Tako se npr. naslovi i podnaslovi poglavlja ne slažu u potpunosti s kazalom, a na početku se ne vidi niti prijelaz iz jednog poglavlja u drugo. Osim toga, ponegdje je nejasan odnos fotografija i teksta, a primjetljiva je i nedosljednost numeriranja i nepreciznost davanja naziva fotografijama, koje opet nisu poredane nekim kronološkim slijedom, a neke i nemaju naziv. Što se tiče korištenja izvora i literature, bilo bi dobro navesti ih u fusnotama, a u samom popisu literature dopuniti ih s još nekim bitnim bibliografskim podacima. U vezi korištenja školskih spomenica važno je naglasiti da bi se tekst iz njih trebao ili doslovno navoditi pa u tom slučaju staviti u navodne znakove, a ako se prepričava onda bi ga trebalo prilagoditi suvremenom jeziku i kritički obraditi. Konačno, trebalo bi paziti na točnost nekih povijesnih činjenica.

Matej IŠTVAN

**NEVIO ŠETIĆ: OSTVARENJE SUVREMENE HRVATSKE DRŽAVE. OD POJAVE VIŠESTRANAČJA 1989. DO NASTANKA SAMOSTALNE MEĐUNARODNO PRIZNATE I TERITORIJALNO CJELOVITE REPUBLIKE HRVATSKE, SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI, 2013., 486 STR.**

Prof. dr. sc. Nevio Šetić, redoviti profesor povijesti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta Juraj Dobrila u Puli napisao je dosad zacijelo najrealniju sintezu stvaranja hrvatske države. U opsežnoj studiji Šetić daje detaljnu analizu društvenih, gospodarskih i političkih procesa koji su se zbivali na europskom tlu u zadnjih pola stoljeća, s naglaskom na razjašnjavanje uzroka, tokova i posljedica raspadanja realsocijalističko-komunističkih režima u europsko-azijskim zemljama, s osobitim osvrtom na bivšu Jugoslaviju. Ne samo da su prikazana i razjašnjena sva najvažnija događanja u tom procesu, kao i uloga najvažnijih ličnosti koje su u njemu sudjelovale, nego su te ocjene i ponderi prikazani mirne i mudre glave, objektivno i realno, bez bilo kakvih političkih ili nacionalističkih navijanja. Iz ove Šetićeve knjige doista se može sagledati istinita slika prekretničkih zbivanja u Europi i na jugoslavenskom prostoru, pogotovo na hrvatskom tlu, potkraj 20. stoljeća.

U prvom opsežnom poglavlju knjige prikazane su prilike i društveno-politički procesi u socijalističkim državama Europe do demokratskih promjena 1990-tih godina. Temeljito su secirani procesi u Savezu Sovjetskih Socijalističkih Republika (SSSR), zatim u Njemačkoj Demokratskoj Republici (DDR), Narodnoj Republici Poljskoj, Čehoslovačkoj Socijalističkoj Republici, Mađarskoj Socijalističkoj Republici, Socijalističkoj Republici Rumunjskoj, Narodnoj Republici Bugarskoj i Narodnoj Republici Albaniji. Ova zbivanja i procesi imali su zajedničku oznaku propadanja nenarodnih realsocijalističkih režima, što je dovelo do demokratskih promjena potkraj 20. stoljeća. Stoga se u knjizi detaljno razrađuju upravo zbivanja, procesi i ličnosti koje su dovele do toga raspada. Tako je vrlo realno prikazano političko i vojno povezivanje europskih socijalističkih zemalja pod vodstvom SSSR-a i doba hladnoga rata, zatim gibanja koja su razotkrila nestabilnost jednogumne komunističke arhitekture i drugi komplementarni procesi. Potom je prikazan, s realnim ocjenama, slom društveno-političkog sustava u SSSR-u i raspad te mnogonacionalne države, te slom socijalizma u Poljskoj, istočnoj Njemačkoj, Čehoslovačkoj (sa stvaranjem dvaju država), Mađarskoj, Rumunjskoj, Bugarskoj i Albaniji.

Uz društveno-političke procese u bivšoj Jugoslaviji, upravo ti događaji u realsocijalističkim europskim državama imali su golem utjecaj na stvaranje golemih raspuklina u društveno-političkom životu jugoslavenske socijalističke države. Ti procesi, osobito u razdoblju potkraj života i nakon smrti Josipa Broza, bili su vrlo intenzivni i prethodili su osnivanju nekomunističkih stranaka i u Hrvatskoj i njihovoj pobjedi na prvim višestranačkim izborima 1990. godine. Zato su ta zbivanja u knjizi detaljno i objektivno analizirana. Događaji koji su uslijedili u Hrvatskoj nakon 1990. prikazani su, analizirani i ocijenjeni kronološki i faktografski vrlo korektno, te nadasve objektivno. Prvo su razjašnjene korekcije Ustava SR Hrvatske i donošenje novoga Ustava Republike Hrvatske. Zatim se analiziraju izvanjski utjecaji i poticaji bunjenja hrvatskih Srba i navode neki od prvih iskaza pobunjeničkog terora. Slijedi objašnjenje nastajanja samostalne i suverene hrvatske države, njezin obrambeni rat i međunarodno priznanje, te su na kraju temeljito obrađene i analizirane oslobodilačke akcije hrvatske vojske i tijekom uspostave teritorijalne cjelokupnosti Republike Hrvatske.

Posebna je vrijednost ove knjige i njen dokumentarni dio. Na kraju knjige objavljeni su izvorni sadržaji najvažnijih dokumenata koji su stvarani i proglašavani tijekom tih događaja i procesa – od amandmana na Ustav Socijalističke Republike Hrvatske 1990. do izvješća Ureda za prognanike i izbjeglice Vlade Republike Hrvatske 1994. godine. Šetićeve knjige tako, uz sve svoje vrijednosti, može biti i vrlo objektivan priručnik i sveučilišni udžbenik za objektivno poznavanje novije hrvatske povijesti.

**MARIJAN VINKOVIĆ, NIKOLA VUKOVIĆ: OSNOVNA ŠKOLA GRGURA KARLOVČANA, ĐURĐEVAC: 240 GODINA ORGANIZIRANOG ŠKOLSTVA U ĐURĐEVCU (MONOGRAFIJA ŠKOLE), OSNOVNA ŠKOLA GRGURA KARLOVČANA, ĐURĐEVAC, RUJAN 2013., 108 STR.**

Povodom nekoliko obljetnica koje Osnovna škola Grgura Karlovčana iz Đurđevca obilježava u 2013. i 2014. godini, aktualni ravnatelj škole Marijan Vinković i pedagog Nikola Vuković odlučili su objaviti monografiju ove đurđevečke obrazovne ustanove. Naime, obilježeno je sto godina rada Područne škole u Budrovcu, pedeset godina rada u zgradi matične škole u Đurđevcu, sto godina od rođenja Grgura Karlovčana, a slijedi obilježavanje dvjesto četrdeset godina organiziranog školstva u Đurđevcu. Projekt izdavanja monografije (kao i obilježavanje spomenutih obljetnica) ostvaren je uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta RH te u suradnji s bivšim i sadašnjim djelatnicima škole kojima, uz objašnjenje potrebe za izdavanjem ovakve monografije, u svojem obraćanju čitateljima zahvaljuje autor i ravnatelj Marijan Vinković. Kao osnovna namjera autora ističe se (u uvodnim napomenama) predstavljanje podataka o radu škole u školskoj godini 2012./2013. i kratko prezentiranje povijesti organiziranog školstva u Đurđevcu kako bi ova knjiga poslužila kao "poticaj za buduću, opširniju proučavanje povijesti školstva u Đurđevcu".

Sadržaj knjige podijeljen je na pet većih cjelina. "Povijest organiziranog osnovnog školstva u Đurđevcu" pokriva najveći broj stranica, a cjelina je podijeljena na petnaestak manjih poglavlja. Naime, đurđevečko je školstvo obrađeno kronološki u nekoliko doba: prije 1774. godine, između 1774. i 1880. godine, zatim u razdobljima koja su omeđena 1900., 1919., 1925., 1940. i 1945. godinom, te završava najnovijim razdobljem od 1963./1964. do 2013. godine. Sva su razdoblja obrađena na način da je opisana svaka školska godina pojedinačno pri čemu dobivamo podatke o broju upisanih učenika, promjenama u učiteljskom kadru, aktivnostima u kojima su sudjelovali učenici i mnogim drugim događajima koji su obilježili povijest škole, naselja i domovine. Unutar ove cjeline nalazi se i popis ravnatelja škole od 1875. do 2013. godine (ukupno njih 27), popis stručnih suradnika pedagoga (njih 6) i, zasad kratak, popis "učenika generacije" koje škola proglašava od 2010. godine. Opisivanje prošlosti škole iz godine u godinu tijekom više od 130 godina odaje velik trud i vrijedan je prilog poznavanju povijesti školstva u Đurđevcu, no povijesni dio koji govori o razdoblju do 1880. godine metodološki nije dobro obrađen. Autori su odlučili zanemariti godine školstva u Đurđevcu prije 1774. godine i od tada računati povijest organiziranog školstva iako se to može činiti od 1759. godine, kao što čini primjerice susjedno Virje. Pogledamo li neprihvatljivo kratak popis korištene literature (bez ijednog recentnog rada i autora) ne čudi što su informacije o povijesti školstva u XVIII. i XIX. stoljeću oskudne, a neke interpretacije pogrešne. Tome je vjerojatno pridonijelo i to što na pripremi monografije nije angažiran nitko od povjesničara.

U cjelini "Osnovna škola Grgura Karlovčana - 2013. godine" nalaze se podaci o zaposlenicima matične škole u školskoj 2012./2013. godini, učiteljima i stručnim suradnicima promoviranima u zvanje, zaposlenicima u područnim školama kao i osnovni podaci o svakoj područnoj školi: Budrovac, Čepelovac, Mičetinac, Sirova Katalena i područna škola za djecu s teškoćama u razvoju koja djeluje u Đurđevcu.

Posebna cjelina posvećena je zajedničkim školskim projektima koji se provode tijekom školske godine; ukupno je predstavljeno njih šest. U sljedećoj je cjelini obrađena suradnja s osnivačem škole (Koprivničko-križevačka županija), ustanovama, udrugama, institucijama i pojedincima, a posebna je pažnja posvećena interkulturalnom odgoju i obrazovanju u praksi učitelja (jer Romi čine više od 14% ukupnog broja učenika u đurđevečkoj osnovnoj školi) te zajedničkim aktivnostima na području kulturne i javne djelatnosti. Na posljetku su obrađena natjecanja učenika s tabličnim popisom sudionika državnih natjecanja od 1994. do 2013. godine. Na samom kraju knjige su kratke misli o planiranoj budućnosti škole i podaci o autorima.

Knjiga je bogato opremljena mnogobrojnim slikovnim priložima, no potpisi ispod njih, odnosno informacije o autorima fotografija i njihovom porijeklu su vrlo oskudne. Šteta je što ova monografija neće biti mjesto na kojem bi bile sakupljene sve informacije o povijesti školstva u Đurđevcu jer će podatke trebati i dalje tražiti u drugim radovima. Sada je bila prilika da se takvi podaci objedine i

usustave u izdanju kakvo je ova monografija. Ipak, ostaje vrlo vrijedan prikaz školstva u Đurđevcu od 1880. godine do naših dana s iscrpnim prikazom događaja i podataka o matičnoj i područnim đurđevačkim školama.

Nikola CIK

**KALINOVAC: MONOGRAFIJA ŽUPE SVETOG LUKE EVANĐELISTA, UREDNIK VLČ. MLADEN GORUPIĆ, ŽUPA SVETOG LUKE, KALINOVAC, 2014., STR. 127.**

Monografija je izdana u svibnju 2014. godine povodom 150 godina od početka gradnje crkve u Kalinovcu, 133 godine od osnutka župe Kalinovac, 105 godina od dogradnje župne crkve svetog Luke, 80 godina od boravka nadbiskupa koadjutora Alojzija Stepinca u Kalinovcu, 25 godina svećeništva župnika Mladena Gorupića, 15 godina upravljanja župom svetog Luke u Kalinovcu te 5 godina od posvete župne crkve svetog Luke. Osim župnika Mladena Gorupića, u izradi monografije su sudjelovali i Tomislav Franjić, Nenad Erdelec i Nikola Vuković.

Knjiga je podijeljena na tri poglavlja: *Povijest mjesta Kalinovac do osnutka župe Kalinovac*, *Kronologija događaja u župi* te *Razvoj i rast župe Kalinovac*. Na početku knjige nalaze se *Uvodne napomene* u kojima urednik nabroja povode pisanja monografije, navodi izvore koje je koristio kod pisanja te zahvaljuje svojim suradnicima.

Prvo poglavlje sastoji se od dva dijela: *Dušebrižništvo do osnutka župe* i *Upravitelji župe od 1881. godine*. Prije obrade prvog dijela, uvodni dio poglavlja donosi povijest Kalinovca od prapovijesti pa sve do 17. stoljeća, opisujući neke geografske značajke kalinovečkog područja iz daleke geološke prošlosti, srednjovjekovne dokumente koji spominju Kalinovac te stanje na kalinovečkom području u vrijeme i nakon osmanskih osvajanja.

Prvi dio prvog poglavlja govori o dušebrižništvu područja Kalinovca u sklopu đurđevačke župe te opisuje odnos između Kalinovčana i koprivničkih franjevac koji su pomagali mjesnom župniku. Poseban naglasak stavljen je na osnivanje samostalne župe u Kalinovcu 15. svibnja 1881. godine, a drugi dio poglavlja donosi popis upravitelja župe u Kalinovcu od 1881. godine do današnjih dana.

Drugo poglavlje donosi kronološki prikaz događaja u župi od 1881. do 2013. godine, navodeći dolazak pojedinih upravitelja župe, opisujući doba njihova upravljanja župom, njihove djelatnosti, gradnju i opremanje sakralnih objekata te osnivanje vjerskih društava.

Zadnje poglavlje donosi podatke o godini gradnje ili proizvodnje, umjetničkom stilu, dimenzijama i ostalim karakteristikama i posebnostima župne crkve svetog Luke, glavnog oltara, oltara svetog Josipa, oltara Gospe Snježne, Božjeg groba, velikog raspela, orgulja, zvonika župne crkve, zvona, vitraja, kapele svetog Marka u Molvicama, kapele svetog Vida u Batinskama, kapele Majke Božje Žalosne u Donjem Kraju, kapele Presvetog srca Isusova u Gornjem Kraju, kapelice svetog Vida i kapelice svetog Valentina na *Peskima* te križeva i spomen-obilježja. Daljnji dio poglavlja donosi popis svetih misija, navodeći njihovo vremensko razdoblje i voditelje, a nakon toga podatke o godini osnivanja, osnivačima, ciljevima i djelatnostima vjerskih organizacija *Križara*, *Društva svetog Luke*, *Marijine legije* i *Caritasa*. Nakon toga, poglavlje donosi statistički tablični prikaz krštenih, umrlih i vjenčanih od početka vođenja matičnih knjiga (1949. godine) do 2013. godine te popis svećenika, redovnika i redovnica rođenih u Kalinovcu. Od svih svećenika, redovnika i redovnica, oni živući dobili su zasebno mjesto u monografiji gdje su obrađeni njihovi životopisi. To su redom: sestra Marija Damjana Golubić, prof. emeritus dr. sc. Ivan Golub, prof. dr. sc. Đuro Zalar i vlč. Dario Paviša. Poslije tih životopisa, poglavlje donosi popis članova župnog vijeća i župnih hodočašća te opis suradnje župne zajednice s lokalnom upravom. Predzadnji dio donosi važne događaje iz 2014. godine i one koji se imaju tek dogoditi, dok zadnji dio donosi podatke o uredniku.

Imajući na umu da urednik monografije nije povjesničar i da je ona namijenjena prvenstveno stanovnicima župe Kalinovac, može se reći da je monografija ispunila svoju svrhu da spasi prošlost od zaborava. No, pri izradi jedne takve povijesne monografije ipak bi trebalo pripaziti na gramatičke i

pravopisne pogreške. Također, trebalo bi navesti sve bibliografske podatke, reference i popis literature. Osim toga, valjalo bi pripaziti i na vizualni dojam te samu strukturu monografije jer se slabo raspoznaju poglavlja i naslovi koji pripadaju poglavljima, što se opet ne podudara s istim navedenim u sadržaju na kraju knjige. Što se tiče kompozicije, trebalo bi pripaziti na odnos između fotografija i teksta, dok bi neki nazivi ispod fotografije trebali biti konkretniji i precizniji te bi se trebali odnositi na tekst, koji opet na nekim mjestima ne bi trebao biti napisan u obliku natuknica. Konačno, povijest župe je možda trebalo obraditi u širem povijesnom kontekstu, a neke proslave svetkovina i blagdana koji su zajednički cijeloj Katoličkoj crkvi, a prilikom kojih se u župi nije dogodilo ništa značajno za istu, trebalo je izbaciti.

Matej IŠTVAN

**RANKO PAVLEŠ: PODRAVINA U SREDNJEM VIJEKU – POVIJESNA TOPOGRAFIJA SREDNJOVJEKOVNE GORNJE KOMARNICE (LUDBREŠKA, KOPRIVNIČKA I ĐURĐEVEČKA PODRAVINA), MERIDIJANI, KOPRIVNICA, 2013., 272 STR.**

Prošlo je više od deset godina otkako je Ranko Pavleš objavio svoju prvu knjigu o povijesti Podravine u srednjem vijeku. Nakon prikupljanja novih podataka i istraživanja te niza radova objavljenih u raznim časopisima (posebno u *Podravini*, *Crisu* i *Scientia Podraviani*), na kraju 2013. godine objavljena je nova knjiga Ranka Pavleša pod naslovom *Podravina u srednjem vijeku: povijesna topografija srednjovjekovne Gornje Komarnice (ludbreška, koprivnička i đurđevečka Podravina)*. Knjiga je izdana u nakladi izdavačke kuće *Meridijani*, a urednici i recenzenti su Dragutin Feletar i Hrvoje Petrić. Sudeći prema dijelu podnaslova, koji sadrži informacije da je ovdje riječ o prvoj knjizi o *topografiji srednjovjekovne Križevačke županije*, možemo naslutiti da autor i nakladnik imaju namjeru izdati još ovakvih knjiga.

Novoobjavljena knjiga Ranka Pavleša nadovezuje se na onu iz 2001. godine u kojoj je obradio povijest, topografiju i organizaciju koprivničkog i đurđevečkog vlastelinstva u srednjem vijeku. Dakle, bilo je potrebno više od deset godina da nastane novo ozbiljno djelo o podravskom srednjovjekovlju. Struktura ovih dviju knjiga je slična pri čemu je ova nova sadržajnije i suvremenije opremljena. Kao što u uvodnom dijelu kaže sam autor, u svojim istraživanjima polazi od srednjovjekovnih toponima koje pronalazi u objavljenim i neobjavljenim povijesnim vrelima kako bi objasnio razvoj i međusobni odnos podravskih naselja uglavnom u razdoblju od XIII. do XVI. stoljeća. Na taj su način nastali odlomci u kojima je Pavleš na jednom mjestu pokušao prikupiti sve dostupne i relevantne informacije o pojedinim toponimima, odnosno naseljima, te ih analizirati, kritički vrednovati i staviti u širi vremenski i posebno prostorni kontekst. Pritom revidira dosadašnje spoznaje različitih stručnih i manje stručnih istraživača koji su pisali o prošlosti ovoga dijela Podravine u srednjem vijeku. Ranko Pavleš nastoji – što je preciznije moguće – ubicirati srednjovjekovne toponime i naselja koje proučava i to čini u tekstu, ali i na kartografskim prikazima. U tome, inače nimalo lakom poslu, ogleda se dobro poznavanje terena Podravine, ali i autorova kreativnost i minucioznost istraživanja.

U uvodnom dijelu autor objašnjava korištenu terminologiju, strukturu teksta i način pisanja, odnosno redosljed navođenja toponima što je korisno pročitati jer je podravsko srednjovjekovlje za mnoge *terra incognita*. Već sam pogled na kazalo odaje da je sadržaj knjige strukturiran prema kriteriju prostornog rasporeda naselja. U prvom poglavlju Pavleš daje generalne informacije o kotaru Komarnici kao "osnovi za ovaj rad" pri čemu navodi razloge za odabir tog naziva za ovaj dio Podravine. Pritom prikazuje historijat ranog doba Gornje Komarnice (XIII. i XIV. stoljeće) o čemu nema mnogo podataka ili su oni kontradiktorni. Prva cjelina kojom se Pavleš bavi je ludbreško vlastelinstvo u sklopu čega daje kratak pregled njegove povijesti u srednjem vijeku te opisuje pedesetak naselja i objekata na vlastelinstvu. Rekonstruira međe ludbreškog vlastelinstva što prikazuje u narativnom i kartografskom obliku. Vlastelinstvo Bednja (Sveti Petar) i posjed Kapela opisani su u srednjem i na početku



ranog novog vijeka (sa kartama i tablicama), isto kao i posjed Slanje i imanje Herbortija. Detaljnošću se ističe opis srednjovjekovnog rasijskog vlastelinstva: šezdesetak pojedinačnih opisa naselja i objekata na vlastelinstvu s više slikovnih priloga te opisi prijelaza, malti, vinogradarskih bregova, ribnjaka i mlinova na vlastelinstvu u srednjem vijeku. Tu je i kratki opis rasijskog vlastelinstva na početku novog vijeka i rekonstrukcija međa što je prikazano i na kartama. Slijedi poglavlje u kojem je opisano više od trideset malih posjeda sjeverozapadnog dijela Komarničkog kotara. Riječ je o imanjima malih i srednjih posjednika koja su graničila sa zemljama vlastelinstava, koja su zasebno opisana u knjizi, što je popraćeno tablicama i skicama vlastelinstava.

Prilično je detaljno opisano koprivničko vlastelinstvo pri čemu je opisano tridesetak naselja, odnosno posjeda koji se navode u ispravi iz 1477. godine, nekoliko novovjekovnih toponima koji bi mogli biti srednjovjekovni, vinogradi i ceste na vlastelinstvu, potok Koprivnica, a problematiziraju se organizacija, struktura i međe vlastelinstva.

Najviše stranica posvećeno je đurđevečkom ili đurđevečko-prodavizkom vlastelinstvu koje Pavleš promatra kao prodavizki i đurđevečki dio vlastelinstva. Nakon iscrpne povijesti tog vlastelinstva s obzirom na topografiju sijede opisi sedamdesetak toponima, odnosno srednjovjekovnih naselja u prodavizkom dijelu i gotovo isto toliko u đurđevečkom dijelu vlastelinstva što je popraćeno slikovnim priložima. Pavleš opisuje ceste, malte, dravske prijelaze i mostove na vlastelinstvu; daje pregled novovjekovnih toponimima koji asociraju na srednjovjekovnu tradiciju te prikazuje organizaciju, strukturu i međe vlastelinstva.

Sveti Ladislav i Sveti Mihalj opisani su kao podravski posjedi zagrebačkog biskupa, a posebno je poglavlje posvećeno malim posjedima u sjeveroistočnom dijelu kotara Komarnice i ostalim malim posjedima na potoku Zdelji. Prije sažetka i zaključka autor donosi kratki odlomak o cestama na području Gornje Komarnice popraćen kartografskim prikazom.

Vrijedan dio knjige predstavljaju karte koje su nastale kao rezultat ubikacije proučavanih toponima na području ludbreške, koprivničke i đurđevečke Podravine. Jednako su važni i rezultati proučavanja međa srednjovjekovnih posjeda čime se autor dotaknuo nematerijalne sfere srednjovjekovne topografije i dao još jedan doprinos definiranju pojma Podravine. Podaci objavljeni u ovoj knjizi nude odlične mogućnosti za proučavanje vlasničkih odnosa i struktura u srednjovjekovnoj Podravini što je donekle predstavio i sam Pavleš. Tekst je, osim s ukupno 27 karata, obogaćen i s 30 slikovnih priloga te 16 tabela u kojima je prikazan odnos vlasnika i broja poreznih dimova na različitim posjedima, a na temelju podataka o poreznim popisima koje su objavili Josip Adamček i Ivan Kampuš u svojoj knjizi iz 1976. godine. Na kraju knjige je, uz popis korištenih kratica, izvora i literature, i *abecedarij mjesnih i osobnih imena (Index locorum et personarum)* koji uveliko olakšava korištenje knjige.

S obzirom da ozbiljni radovi o povijesti Podravine u srednjem vijeku nedostaju, Pavleš je morao i mogao biti inovativan, a očito je da je on taj koji utire put budućim istraživačima podravskog i hrvatskog srednjovjekovlja, kao i to da utječe na one koji će proučavati i koristiti rezultate njegovih istraživanja. Pavleš se predstavio kao dobar poznavatelj lokalne historiografije, a pohvalno je njegovo propitivanje svega što je do sada napisano o području kojim se bavi. Bez ustručavanja iznosi svoje neslaganje s dosadašnjim rezultatima i nudi vlastite interpretacije i zaključke. Ključno je da svoje stavove argumentira i da je svjestan svih poteškoća koje prate istraživanja ove vrste. Više puta Pavleš upozorava na potpunu neistraženost podravske toponimije što je i njemu, očito, zadavalo probleme jer su zbog nepoznavanja mikrotoponimije neke njegove interpretacije manjkave. Svjestan je i nedostatka provođenja terenskih istraživanja, što se ogleda i u korištenju usmene predaje, jer se bazira samo na onome što je zabilježeno u literaturi.

Knjiga Ranka Pavleša doprinos je poznavanju prošlosti prilično velikog dijela Podravine u srednjem vijeku, ali i mnogih podravske naselja jer donosi nove podatke o prošlosti tih naselja u srednjem vijeku, pomiče spoznaje o najstarijim spomenima nekih naselja, razrješava neka sporna pitanja ili potiče raspravu o njima. Možemo se nadati da će Ranko Pavleš nastaviti s istraživanjima i da ćemo imati prilike čitati njegove nove radove i knjige.

## ČASOPIS CROATICA CHRISTIANA PERIODICA, BROJ 72/2013., INSTITUT ZA CRKVENU POVIJEST KATOLIČKOG BOGOSLOVNOG FAKULTETA U ZAGREBU

Izdavanje znanstvenog časopisa *Croatica Christiana periodica* ušlo je već u 38. godinu i u tom dugom i teškom razdoblju ovaj je časopis odigrao važnu ulogu u osvjetljavanju osjetljivih tema iz hrvatske prošlosti, te doprinio boljem poznavanju naše crkvene povijesti. Glavni urednik časopisa je akademik Franjo Šanjek, a ostali članovi uredništva su Marijan Biškup, Milko Brković, Lovorka Čoralić, Zvonko Džankić, Ana Biočić i Slavko Slišković. Ovdje ćemo iznijeti osnovne elemente sadržaja broja 72 iz 2013. godine, kako bismo sagledali profil toga važnog hrvatskog historiografskog časopisa.

U svakom broju tiska se desetak znanstvenih rasprava i priloga, te velik broj prikaza i recenzija novoizašlih knjiga, časopisa, znanstvenih skupova i drugih događanja. Na početku 72. broja Ivan Jurković objavio je raspravu o razlikama i sličnostima Svetog Nikole Tavelića i martirskog pokreta u španjolskoj Cordobi. Marko Jerković napisao je opsežnu studiju o kandidatima za prebendu Zagrebačkog kaptola u provizijama pape Bonifacija IX. od 1389. do 1404. godine, a u okviru poznatih papinskih reformi nadarbinskog sustava. Dijana Korać analizira važnije aspekte koji upućuju na religioznost u obitelji Kosaća iz 14. i 15. stoljeća u Bosni. Lovorka Čoralić, jedna od najboljih hrvatskih poznavatelja povijesti Venecije, piše o hrvatskim useljenicima u Mlecima, o crkvi S. Fosca i posvetnom natpisu ninskog biskupa Jeronima Fonde u razdoblju od 15. do 18. stoljeća.

Relja Seferović donosi studiju o moralno-teološkim promišljanjima klerika u Dubrovniku iz doba baroka. Daniel Patafta u kraćem članku razlaže elemente jozefinskog prava u odnosima Crkve i države, a na primjeru spisa *Jus Publicum ecclesiasticum*, izdanih u Osijeku krajem baroknog razdoblja 1783. godine. Vlatka Vukelić donosi studiju o pionirskoj ulozi znamenitoga hrvatskog povjesničara Ivana Krstitelja Tkalčića na razvoj arheoloških istraživanja u Sisku u drugoj polovici 19. stoljeća. Na kraju časopis donosi studiju Marice Karakaš Obradov o prisilnim migracijama židovskog stanovništva na području Nezavisne Države Hrvatske.

Dragutin FELETAR

## MOGERSDORF – 43. MEĐUNARODNI KULTURNO-POVIJESNI SIMPOZIJ, DRUŠTVO ZA HRVATSKU POVIJEST ZAGREB I POVIJESNO DRUŠTVO KOPRIVNICA, 2.-5. SRPNJA 2013. GODINE

Prvih dana stupanja Hrvatske u članstvo Europske unije, početkom srpnja 2013. godine Koprivnica je po drugi put bila domaćin jednom od najstarijih europskih znanstvenih skupova povjesničara – 43. Mogersdorfu. To je međunarodni kulturno-povijesni simpozij koji okuplja najistaknutije povjesničare Hrvatske, Mađarske, Austrije i Slovenije. Tema ovogodišnjeg skupa bila je "Povijest tjelesne kulture i sporta na panonskom prostoru u 19. i 20. stoljeću". Glavni organizatori skupa bili su Društvo za hrvatsku povijest (predsjednik prof. dr. sc. Željko Holjevac) i Povijesno društvo Koprivnica (predsjednica Ružica Špoljar). Skup je otvorio prof. dr. sc. Neven Budak, sveučilišni profesor povijesti i savjetnik za znanost predsjednika Republike Hrvatske.

Uvodni referat održao je prof. dr. sc. Dragutin Feletar, član suradnik HAZU, koji je govorio o povijesnom razvoju sporta i rekreacije u sjeverozapadnoj Hrvatskoj. On je naglasio da je u ovom dijelu Hrvatske organizirano bavljenje sportom vrlo malo kasnilo iza naprednijih zemalja srednje Europe, pa se sportska društva javljaju već u drugoj polovici 19. stoljeća. Iznio je obilje podataka o osnivanju i radu sportskih društava u gotovo svim većim mjestima sjeverozapadne Hrvatske. Drugoga dana skupa najprije je govorio dr. sc. Johannes Giessauf iz Graza, koji je iznio zanimljiva stajališta o ulozi sportskih i drugih igara u životu i organizaciji slobodnog vremena ljudi u razdoblju kasnoga srednjeg i ranoga novog vijeka. Dr. sc. Zrinko Čustonja s Kineziološkog fakulteta u Zagrebu govorio je o ulozi i značenju Hrvatskog sokola u organizaciji sportskog života i razvijanju tjelesne kulture u sjevernoj Hrvatskoj, te o suradnji s drugim zemljama tadašnje Monarhije. Dr. sc. Sandor Szakaly iz

Mađarske iznio je vrlo vrijedne podatke i zaključke o sportskom životu mađarske vojske između 1868. i 1945. godine. Drugoga dana poslije podne sudionici su uz prigodna predavanja posjetili povijesne spomenike Križevaca i Kalnika.

Trećega dana simpozija podnijeto je šest referata. Dr. sc. Zoltan Fonagy iz Budimpešte govorio je o tjelesnoj higijeni i rekreaciji među mađarskim građanima i seljacima na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće. Mladi znanstvenik Christopher Meiller iz Gradišća iznio je građu o sportskom životu Židova, a na primjeru Sportskog društva Hakoah iz Željeznog, osnovanog 1923. godine. Dr. sc. Walter M. Iber iz Graza govorio je o djelovanju i životu štajerskih nogometnih klubova u uvjetima vladavine nacionalsocijalizma. Dugogodišnji sudionik Mogerdorfa, dr. sc. Jozsef Vojyo iz Kapošvara govorio je o politici Stranke za obranu rase, koju je osnovao Gyula Gömbös 1920-tih godina u Mađarskoj. Dr. sc. György Gyarmati iz Budimpešte govorio je o specifičnom položaju i ulozi sporta u Mađarskoj u doba hladnoga rata, s naglaskom na vrijeme vladavine Rakoczya. Mladi hrvatski povjesničari Zrinka Borovečki i Goran Miljan podnijeli su referat o ulozi sporta u totalitarnim režimima 20. stoljeća. Nakon referata sudionici su se tijekom obilaska jezgre grada upoznali s poviješću Koprivnice, te posjetili spomen-sobu znamenitog sportaša i znanstvenika prof. dr. sc. Žarka Dolinara.

Zadnjeg, četvrtog dana skupa podnijeta su još tri referata. Dr. sc. Michael Perschy iz Željeznog govorio je o fenomenu različitog doživljavanja ljudskoga tijela kroz povijest, a u svjetlu zahtjeva sporta. Dr. sc. Tomaž Pavlin iz Slovenije dao je pregled razvoja tjelesne kulture u toj zemlji. Mladi mariborski povjesničar Tin Muradžija na kraju je govorio o usporedbama značenja nogometa i shvaćanja njegova značenja u svakodnevnom životu u Hrvatskoj i Sloveniji.

Koprivnički Mogerdsdorf, koji se eto održava već 43 godine, kvalitetom referata ispunio je očekivanja. Zbog gospodarske krize u nekim zemljama koje ga organiziraju zapao je u poteškoće. Zaključak na kraju skupa ide u smjeru njegova daljnjeg održavanja, jer uvelike pridonosi suradnji povjesničara četiri države i unapređenju historiografije u njima. I s ovoga Mogersdorfa bit će objavljen zbornik radova.

Petar FELETAR

### **IVAN HODALIĆ: IZ POVIJESTI ĐURĐEVAČKE PODRAVINE: KAKO SU HRVATSKI KRAJIŠNICI "ZAROBILI" NAPOLEONA 1796. GODINE, MATICA HRVATSKA, OGRANAK ĐURĐEVAC, ZAGREB, 2012., 160 STR.**

Đurđevečki ogranak Matice Hrvatske odlučio je poduprijeti izdavanje knjige Ivana Hodalića pod naslovom "Iz povijesti đurđevačke Podravine" sa pomalo neobičnim podnaslovom ("kako su hrvatski krajišnici 'zarobili' Napoleona 1796. godine") koji zbog sadržaja knjige zapravo nije najrelevantniji. Sam autor u svojem predgovoru navodi kako je knjiga nastala na temelju onoga što je pronašao u različitoj literaturi, na temelju razgovora sa stručnjacima i vlastitog sjećanja na prošlost. Čini se da si nije postavio ambiciozniji cilj od "oživljavanja baštine" i "trganja od zaborava" dijela lokalne povijesti zbog čega treba cijeliti njegov trud. Formulacija naslova i struktura teksta odaje da autor Đurđevac doživljava kao središte ovog dijela Podravine.

Ivan Hodalić se nije prvi puta okušao kao pisac i istraživač zavičajne povijesti. Pisao je već o povijesti đurđevečkog nogometnog kluba Graničar (1994. godine, povodom 75. obljetnice postojanja), o Hrvatskoj demokratskoj zajednici u đurđevačkoj Podravini te o uzgoju simentalne pasmine goveda na području Đurđevca i okolice (2010. godine). Hodalić je rođeni Đurđevčanin, po zanimanju agronom, istaknuti je član Hrvatske demokratske zajednice i obnašao je mnoge političke funkcije u Đurđevcu (predsjednik Skupštine općine Đurđevac), Koprivničko-križevačkoj županiji (vijećnik i predsjednik županijske Skupštine), bio je zastupnik u Hrvatskom saboru (1992.-1995.) te savjetnik i pomoćnik ministara u više ministarstava.

Za prolog je autor odabrao lirske odlomke elokventnog Miroslava Dolenca Dravskog. Nakon kratkog uvoda slijedi opis prirodnih obilježja đurđevačke Podravine, a nakon toga povijesni pregled

koji se sastoji od niza potpoglavlja: Život na granici s turskim osvajačima, Legenda o Picokima, Povratak stanovništva na podravske ravnice, Župa sv. Jurja, odlomci o stanovništvu i naseljima (Virje, Kalinovac, Ferdinandovac, Kloštar Podravski, Molve, Pitomača, Podravske Sesvete), Stara prezimena i nadimci. Četvrto poglavlje govori o životu u đurđevačkom kraju u prošlosti (Ishrana i oblačenje, Obiteljske kuće i naselja, Obrada zemlje i ostali poslovi). Slijedi poglavlje o zadružnom životu u đurđevačkoj Podravini (Porodične/kućne zadruge, Podravski konaci, Stari zanati). U sljedećim se poglavljima opet vraća na političke i vojne prilike u Habsburškoj monarhiji u XVI. stoljeću i prodore Turaka te na Vojnu krajinu. Stranice su to na kojima se uglavnom prenosi i prepričava ono što su o ovome dijelu Podravine napisali dosadašnji istraživači. Stoga kod upućenih čitatelja tekst pobuđuje osjećaj rezignacije zbog već viđenog i pročitano.

Slična su i pretposljednja dva poglavlja; prvo o Đurđevačkoj pukovnji ili 'mirnodobskom' životu nakon odlaska Turaka i drugo u kojem autor nastoji kronološki nabrojiti ratne sukobe u kojima su sudjelovali pripadnici Đurđevačke graničarske pukovnije (od 1746. do 1918. godine). Konačno, posljednje poglavlje govori o bitci Napoleonove i austrijske vojske u Italiji (15. – 17. studenog 1796. godine) u kojoj su hrvatski graničari navodno nakratko zarobili samog Napoleona. Epilog je preuzet iz "Kalnovečkih razgovora" Ivana Goluba, a knjiga je opremljena sažecima na engleskom i njemačkom jeziku, popisom literature, bilješkom o autoru i popisom donatora. Tekst je ilustriran mnoštvom slikovnih priloga (reprodukcije fotografija, umjetničkih djela i povijesnih zemljovida).

Tekst je opremljen kritičkim aparatom kada je riječ o citiranju drugih autora. Uz to i popis korištene literature (skoro 60 jedinica) otkriva kako je Hodalić nastojao iskoristiti većinu djela lokalnih istraživača (Begović, Cvekan, Čamba, Golub, Grivić, Horvat, Kranjčev, Kudumija, Mađer, Milak, Tomerlin Picok, Vidaković i dr.), ali je vjerodostojnost nastojao potvrditi konzultiranjem ozbiljnih i relevantnih povjesničara (Adamček, Beuc, Feletar, Kaser, Kolarić, Kruhek, Mažuran, Pavličević, Roksandić, Valentić), a nalazi se tu i nekoliko objavljenih arhivskih izvora. Dakle, relativno ozbiljan pristup temi i svijest o naravi povijesnih istraživanja se Hodaliću ne mogu poreći.

Poznavajući upornost Ivana Hodalića možemo očekivati da ovo nije njegova posljednja knjiga, a rado bismo da sljedeći rad nosi više autorske originalnosti i konkretnijeg doprinosa poznavanju povijesti đurđevačke Podravine za što autor ima dovoljno potencijala.

Nikola CIK

### **ZDRAVKO ŠABARIĆ: OBITELJ BRAUN: USPON I TRAGEDIJA ĐURĐEVAČKE OBITELJI BRAUN (UZ SJEĆANJA DR. BORISA BRAUNA), CENTAR ZA KULTURU ĐURĐEVAC, ĐURĐEVAC, 2013., 96 STR.**

Sjećanje na obitelj Braun u Đurđevcu je vrlo živo još i danas iako je prošlo već 70-ak godina otkako članovi obitelji više ne žive ovdje. Đurđevački kulturni djelatnik Zdravko Šabarić dodatno je oživio to sjećanje svojom knjigom pod naslovom "Obitelj Braun", a čiji podnaslov koji glasi "Uspion i tragedija đurđevačke obitelji Braun: uz sjećanja dr. Borisa Brauna" jasno odražava interese kojima se autor vodio i nagoviješta sadržaj knjige. Izdanje je to Centra za kulturu Đurđevac i Tiskare Horvat iz Bjelovara, knjiga je predstavljena domaćoj publici, a predstavljanje knjige je upriličila i zagrebačka Židovska zajednica "Bet Israel" u Hrvatskoj (u listopadu 2013. godine). Stručna suradnica je Mirjana Repanić-Braun, sadržajan predgovor je napisala Jasminka Domaš, a autoru su profesionalno pomogli i članovi njegove obitelji: supruga Anica napravila je lekturu i korekturu, a sin Branko je izradio naslovnu stranicu i prijelom. Valja odmah napomenuti kako je ova knjiga rezultat intenzivne suradnje autora Zdravka Šabarića i Borisa Brauna kao jedinog živućeg pripadnika đurđevačke obitelji Braun koji je preživio strahote holokausta.

Kao što stoji na početku predgovora, priču o Braunima u Đurđevcu treba promatrati u kontekstu prisutnosti Židova najprije u Podravini, zatim u Hrvatskoj pa onda i u Europi. Stoga prvo poglavlje u knjizi govori o naseljavanju Židova u Podravini u kojem ipak nema novih podataka ni spoznaja već

je riječ uglavnom o skupu onoga što su napisali lokalni i drugi istraživači. Vrijedan doprinos predstavlja obiteljsko rodoslovlje koje je – koliko je to moguće – autor pokušao istražiti i detaljno predstaviti, a na temelju podataka do kojih je sam došao i koje je prikupio gospodin Boris Braun. Na ovome mjestu su zabilježeni dragocjeni biografski podaci o članovima obitelji Braun koji su tako snažno obilježili povijest Đurđevca i šire okolice u prvoj polovici XX. stoljeća. U sljedećim je poglavljima opisano mlinarstvo, industrija ulja, elektrifikacija, zalatarstvo kao i druge gospodarske aktivnosti kojima su se bavile dvije generacije đurđevčkih Brauna, odnosno otac Emanul i sin Šandor (Aleksander) Braun. Najdetaljnije je opisan Braunov paromlin (kasnije elektromlin) u Đurđevcu koji je bio zapaljen što je ostavilo dubok trag u kolektivnom sjećanju Đurđevčana. Posebno je poglavlje posvećeno tzv. Braunovoj pustari koja je bila zemljišno dobro obitelji Braun na dijelu pošumljenih površina naslaga pijeska u blizini Đurđevca. Ondje su Braunovi oformili lovište, zasadili vinograd i pokušali pokrenuti uzgajalište stoke. Nakon uhićenja i nasilnog odvođenja obitelji Braun iz Đurđevca u logor Auschwitz 1942. godina sva je imovina ove vrlo bogate obitelji razgrabljena.

Drugi dio knjige sjećanja su Borisa Brauna (rođen u Đurđevcu 1920. godine) u formi autobiografskih zapisa. Vrlo iskreno Braun piše o djetinjstvu u Đurđevcu, gimnazijskim danima u Bjelovaru, Osijeku i Koprivnici, prvim ljubavima te studentskim danima. No, dirljivo piše i o danima stradanja svoje i drugih židovskih obitelji, zatočeništvu, deportaciji i konačno o onome što je doživio (i preživio) u logorima. Braun je iskusio čak pet nacističkih logora! Na kraju su i kratki osvrti na povratak kući i život na slobodi. Ovog vitalnog zagrebačkog umirovljenika, inače doktora biotehničkih znanosti područja agronomije i počasnog građanina Grada Đurđevca mnogi su imali prilike vidjeti i slušati na susretima organiziranima u Đurđevcu ili pak u televizijskim emisijama te ga upoznati kroz novinske članke, a sada će to moći učiniti i u ovoj knjizi.

Na kraju knjige je kronologija događaja važnih za obitelj Braun, popis korištenih izvora, pogovor i zahvala te bilješka o autoru. Kvaliteti knjige pridonosi velik broj objavljenih slikovnih priloga, 60-ak njih. Riječ je o reprodukcijama fotografskih i dokumenata koji ilustriraju tekst, a prikupio ih je sam autor ili drugi đurđevčki kolekcionari koje je ipak valjalo preciznije navesti u potpisima slika. Knjizi nedostaje kritički aparat koji bi tekstu dao dozu vjerodostojnosti i pružio mogućnost veće iskoristivosti. Mnogima će zapeti za oko neobičan stil pisanja sa odvajanjem pojedinačnih rečenica u odlomke.

Đurđevac se do sada obitelji Braun odužio time što jedna ulica u gradu nosi naziv Šandora Brauna, a sada je to učinjeno i ovom knjigom. Knjigu možemo smatrati doprinosom poznavanju ekonomske povijesti Đurđevca zbog Braunovih zasluga za unapređenje mjesta. Sjećanja Borisa Brauna na pustaru na Đurđevčkim pijescima dragocjen su izvor podataka o ekohistoriji tog područja. Ostaju ovi vrijedni zapisi i nada da će biti objavljeno još ozbiljnih radova o đurđevčkoj obitelji Braun.

Nikola CIK

## **ZBORNİK DEMOGRAFIJA U HRVATSKOJ – POVODOM 50 GODINA RADA AKADEMKINJE ALICE WERTHEIMER BALETIĆ, EKONOMSKI FAKULTET, ZAGREB, 2014., 514 STR.**

U povodu 75. godišnjice života i 50 godina rada jedne od najznačajnijih hrvatskih demografa, Alice Wertheimer Baletić, održan je 2013. u Zagrebu znanstveni skup, na kojem su referirali najupućeniji hrvatski demografi, demogeografi i demografski povjesničari. Tema je dakako bila razradba znanstvene i druge djelatnosti akademkinje Wertheimer Baletić, ali i niz drugih tema iz suvremene demografije. Skup je organizirao zagrebački Ekonomski fakultet, koji je i nakladnik zbornika radova. Urednici zbornika su prof. dr. sc. Anđelko Akrap, doc. dr. sc. Ivan Čipin i dr. sc. Marin Strmota, dok su recenzenti prof. dr. sc. Jakov Gelo i prof. dr. sc. Mladen Ante Friganović.

Pišući na početku zbornika o znanstvenoj i pedagoškoj djelatnosti akademkinje Alice Wertheimer Baletić, Anđelko Akrap navodi da je ona dala temeljni doprinos razvoju hrvatske demografije, a da je



napisala 20 knjiga, 18 studija i monografija, 157 znanstvenih članaka i velik broj drugih radova i članaka. Na kraju zbornika je objavljena i opsežna bibliografija slavljenice, koja zapravo predstavlja temelj dosadašnjeg razvoja hrvatske demografije.

Znanstveni dio zbornika počinje upravo radom Alice Wertheimer Baletić o jednoj od tema kojima je ona označila metodološki razvoj demografije u Hrvatskoj: o etapama demografske tranzicije. Naslov rada glasi "Demografska posttranzicijska etapa u zapadnoj Europi – obilježja i čimbenici (razdoblje od 1960. do 2010. godine)". Anđelko Akrap objavljuje znanstveni rad "Činitelji fertiliteta u Hrvatskoj: nekad i danas", a Ivan Čipin i Marin Strmota donose demografsku analizu pod naslovom "Druga demografska tranzicija u Hrvatskoj". Zdenko Damjanić donosi jednu specifičnu demografsku temu: "Rad izvan kuće, radno vrijeme i djeca (Istraživanje stavova studentica Ekonomskog fakulteta u Zagrebu)", dok demogeograf Ivo Nejašmić piše na temu "Kamo ide Hrvatska? Buduće demografske promjene i neke njihove posljedice".

Demogeografi Stjepan Šterc i Monika Komušanec pišu o teorijskoj temi "Strateška promišljanja hrvatskih demografa", slovenski demografi Janez Malačič i Jože Sambt o "Fertilitetu u Sloveniji i Hrvatskoj u posljednjim desetljećima i jednostavno obnavljanje stanovništva", a Vlado Puljiz donosi temu "Demografski procesi i socijalna politika", te Pero Aračić teorijsku temu "Odnosni aspekt u kršćanskom identitetu". Zanimljiv je inovativni rad Dragutina Feletara, koji temeljem metodologije Alice Wertheimer Baletić na primjeru gornje hrvatske Podravine razrađuje ideju razvoja ekodemografije. Jasna Čapo razrađuje temu "Etnologija/kulturna antropologija i demografija: susretnosti i razilaženja", Stjepan Baloban temu "Utječe li vrijednosna (dez)orijentacija na demografska kretanja u Hrvatskoj?", a Dražen Živić temu "Prisilne (ratne) migracije kao čimbenik demografskih promjena u Hrvatskoj (1991.-2011.)". Povjesničarka Božena Vranješ Šoljan napisala je studiju "Hrvatska u početku nagodbenog razdoblja: u odrazu popisa stanovništva 1869.", Ivan Lajić na temu "Demografsko stanje na jadranskim otocima na prijelazu u 21. stoljeće", a Predrag Bejaković na temu "Demografsko starenje i mjere za zadržavanje starijih osoba u svijetu rada".

Na kraju zbornika tiskano je još pet značajnih demografskih radova: Nenad Pokos piše na temu "Promjene vjerskog sastava stanovništva Hrvatske od 1953. do 2011. godine", Snježana Mrđen na temu "Glavne odrednice ukupnog kretanja stanovništva Hrvatske, 1991.-2001. i 2001.-2011.", Mladen Smoljanović i Ankica Smoljanović na temu "Temeljne značajke stanovništva srednjodalmatinskih otoka popisne 2011. godine", Nada Antil na temu "Povezanost demografije s drugim društvenim, posebno ekonomskim znanostima", te Ivo Turk na temu "Dnevna cirkulacija (migracija) stanovništva u srednjim gradovima Hrvatske".

Zaključno valja ustvrditi da su svi radovi na visokoj znanstvenoj razini i da predstavljaju važan prinos razvoju hrvatske demografije. Akademkinja Alice Wertheimer Baletić je u povodu svojih obljetnica takvu pozornost doista i zavrijedila.

Petar FELETAR